

Az 1936. évben megtartott Országos Felsőoktatási Kongresszuson a m.kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Kara foglalkoztatta legkevésbé reformtervekkel a közvéleményt. Az elhangzott értékes előadások egyedül azt célozták, hogy számot adjanak ennek a Karnak a működéséről. és világosan meghatározzák a célkitűzéseit. Hasznos munka volt ez, mert ezáltal a közvélemény előtt tisztázódott ennek a Karnak elsősorban tudományos, és éppen úgy gyakorlati helyzete és értéke. Hogy a Karon belül nagyobb reformok nem merültek fel, az érthető. Hiszen a Kar a maga létrejöttével az utolsó időknek az egyetemi oktatásnak egyik legforradalmibb és talán éppen ezért legérdekesebb szülöttje.

A magyar közvélemény már a világháború előtt érezte azt a nagy hiányt, amely a gazdasági, szociális és kulturális tudományok hiányos működésében jelentkezett. Innen a törekvések, hogy ezt a kérdést szervesen megoldják. Ennek a közhangulatnak nyomása alatt jött létre az 1914. évben a Műegyetem Közgazdasági Osztálya. Részleges megoldás volt ez, de magában rejtette a további fejlődésnek minden adottságát. A feltevés az volt, hogy elsősorban arra kell törekedni, hogy a mérnökök szerezzék meg az élethez szükséges jogi és gazdasági tudást. Emellett az Osztályon mód adatott arra, hogy más egyetemi és főiskolai képzettséggel bíró egyének szintén részesülhessenek a magasabb gazdasági kiképzésben.

Előrelátható volt, hogy az élet ennél a közbenső megoldásnál nem fog megállni. A reformoknak az a sorsuk, hogy igen gyakran új reformokat szülnek. Mindenki érezte és tudta, hogy új idők felé megyünk. Kor alakul ki, amely gazdaságilag és szociálisan erősebb felvértezettséget követel meg. Nem jelentette és nem jelenti ez

a jognak háttérbeszorítását, azonban az élet előrevetette árnyékát, hogy mind rohamosabban fognak jelentkezni azok a feladatok, amelyek a kellő jogi felkészültség mellett erősen elmélyedő gazdasági, szociális és kulturális tudást és ismeretet követelnek meg. A jövőnek ebben a jegyében hívták életre 1919. év decemberében a Közgazdaságtudományegyetemi Kart. Minden a világot át kell, hogy élje a gyermekbetegségeket. Ennek a Karnak is nehéz utat kellett megtennie, amíg elismerésre talált. Félreértették, vagy meg nem értették és küzdenie kellett nem a maga sorsáért, hanem a gondolatért, amelyet képviselt a nemzet egyetemes érdekében. Feladatának felismerésében és tudatában ~~kon~~ leküzdötte azonban az akadályokat és biztonsággal várta helyzetének szerves megoldását. Kétségtelen, hogy ez a vajudó állapot talán ok volt, hogy nem tudott mindjárt oly organikusan kialakulni és kifejlődni, mintha az egyetemi Karok között való elhelyezkedése teljesen tisztázódott volna. Az 1934. év ellenben végül meghozza a végleges megoldást. Ez a reform mélyenjáró volt, mert azzal a ténnyel, hogy a Kar, mint Közgazdasági Kar beosztatott a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem rendes karai közé, elnyerte azt a biztonsági érzést, amely elengedhetetlen bármely Kar tervszerű és céltudatos működéséhez.

A Kar életrehívásától az 1934. évig eltelt 15 évi időszak természetesen feltárta azokat a hiányokat is, amelyek a Kar tanulmányi működésében a dolog természeténél fogva jelentkeztek. Végeredményben oly intézményről volt szó amelynek nem voltak kitaposott ösvényei. A legnagyobb érték ellenben egyénnél és intézménynél egyaránt az életkörülményekhez való rugalmas alkalmazkodás. Hibázott volna a Kar, ha meg nem indokolt konzervativizmusból nem törekedett volna és nem törekednék most sem a

tanulmányi és vizsgarendjében a jelentkező hibákat és hiányokat kiküszöbölni. Annál inkább, mert hiszen olyan időkben élünk, amikor az élet percről-percre tüneményes gyorsassággal alakul át. Hiba volna nem tudni hozzá alkalmazkodni a kör követeléseivel és az idők szelleméhez. Éppen ezért világos volt, hogy amikor a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen belül a Kar új szervezetet nyert, tanulmányi és vizsgarendjét is át kellett, hogy formálja az idők követelményeihez. Viszont az a tény, hogy ez a reform mindössze alig öt éve történt meg, megmagyarázhatóvá teszi, hogy ez az idők szerint ennek a Kar-nak az életében túl mélyenszántó tantervreformról alig lehet beszélni. Ugy az újonnan kialakított tanterv, mint ennek nyomán megszületendő vizsgaterv inkább azt célozzák, hogy minél erősebb legyen az organikus egybekapcsolódás az egyes tudományterületek részéről a tanterven belül és ennek megfelelő vizsgarend képződjen ki.

Mielőtt az új tanterv és új vizsgarend ismertetésére áttérnék, lehetetlen, hogy ki ne emeljem azt a nagy hivatást, amit ez a Kar rövid két évtizedes munkájával teljesített. Idézem evégből elsősorban a gazdasági életet. Mikor a lelkekben ott élt az a tudat, hogy a keresztény magyar ifjúságnak a gazdasági életpályák felé kell vonulnia, milyen hiba lett volna, ha nem lett volna meg az az egyetemi fakultás, amely az ifjú nemzedékünknek az életre ezt az előkészületet lehetővé tette. Minden eszme és gondolat lassan indul el a maga útján, hogy egyre fokozódó sebességgel érjen célra. Amikor a Közgazdaságtudományi Kar megkezdte a munkásságát, nyugodtan mondhatjuk, a gazdasági pályák iránti szeretet még erős gátlásokban szenvedett. A gondolat azonban egyszerre valósággá lett és ma, ha a gazdasági életnek a keresztény nemzeti gondolatból kiinduló átalakulását elég könnyen meg tudjuk oldani, ez nagyrészt köszönhető annak a fiatal közgazdaseregnek, amely

merészeit nehezebb időkben oly tanulmányok terére lépni, amelyek őt felvértezik a gazdasági feladatok ellátására. Ami a jövőt illeti, a Közgazdasági Kar napról-napra fog nyerni erőben és jelentőségben. Új intellektualizmus bontakozik ki, amely mindjobban átlátja, hogy a magyar életsors a gazdasági és szociális tevékenység felé utalja őket.

Megnyugvással és megelégedettséggel tekinthet vissza a Karnak Közigazgatási Osztálya 20 éves működésére. Valljuk meg, hogy most lett nyilvánvalóvá az, hogy ennek az osztálynak megalakulása az idők jegyében álló forradalmi cselekedet volt. Eszme volt az alapja, amely egyre jobban és erőteljesebben követeli a maga jussát. A gondolattól, hogy az élet "sui generis" közigazgatást kíván meg, még sokan irtóznak. Csodálkozunk azon, ami már valósággá ~~lesz~~ lesz. Egyike volna a legérdemesebb feladatoknak végigszántani az élet összes sikjain és megállapítani azokat a nagy feladatuá változásokat, amelyek a közigazgatás életrendjében végbementek és állandóan végbemennek. Hiába akarjuk magunkat elvonatkoztatni a tényektől, az élet kegyetlen a maga követeléseivel és napról-napra határozottabban kívánja meg a gazdasági, szociális és kulturális feladatokkal való telítését a közigazgatásnak. Nem célt a Felsőoktatási Kongresszusnak azt a vitáját feltámasztani, amely ebben a kérdésben lejátszódott. Tény az, hogy a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karának Közigazgatási Osztálya áll a vita pergőtüzében. Megelégedésül szolgálhat részére az, hogy mint a jelek mutatják, a jogi oktatás reformja sokrészt azokon a vágányokon fog mozogni, amiket ennek a Karnak Közigazgatási Osztálya képviselt és képvisel a maga tantervével és tudományszakaival.

Vonzó lenne, ha a most tárgyalás alá kerülő tantervet a történeti fejlődésében tennék tanulmány tárgyává. A történelemnek azonban akkor van értéke, ha erőik küzdelmének eredményét ~~im~~ tárja fel. Ez a történeti tény pedig lejátszódott egyrészt a Közgazdaságtudományi Kar megszületésében, másrészt a József Nádor Műszaki és Gazdasági

Egyetem kebelébe való szerves beillesztésében. Az ideiglenesség megszűnése, ennek kapcsán a biztonság érzése kiváltotta egyidejűleg a Közgazdasági Kar mindkét osztályának az időkhöz mért ~~tantervi~~ tanrendjét is.

A tanterv megvilágításában a historizmust lehet mellőzni azért is, mert a Kar éppen új szervezetében némely oly szervezeti változáson esett át, amelyek eltérést jelentenek a multtal szemben. Így önálló karrá lett a Mezőgazdasági Kar. Természetesen az egy karhoz való tartozás szorosabb kapcsolatot jelentett a Kar többi osztályaival való együttműködés tekintetében. A dolog természeténél fogva ez a Kar most önállóan szabja meg tanulmányi rendjét. Anélkül, hogy a Kar autonomiáját legkevésbé érintenők, bizonyos hiányra rá kell mutatni. A gazdasági életnek egyetlen ága sem nélkülözheti a pénz- és hitelélet problémáinak megismerését. Alap ez, amely nélkül okszerű mezőgazdasági politikát folytatni nem lehet. Ugyanez áll a vámpolitikára nézve, amelyről el lehet mondani, hogy a gazdasági élet sűrítése. A mezőgazdaság részére ez a két tudománykör épp úgy döntő, mint a gazdasági élet többi szelvényeire. A karok szétválása kétségtelenül hozzájárult ennek a hiánynak a kimélyítéséhez. Módot kellene keresni már csak a gazdasági élet egységes felfogása érdekében is ennek a két tudományszaknak a mezőgazdasági Karba való szerves beillesztésére. Különösen szükséges volna ez afelé az ifjúság felé, amely az életben, mint termelő gazda, mint termelést irányító, vagy mint a közigazgatásban ezen minőség alapján bekapcsolt réteg fog élethivatást teljesíteni. ~~ma~~ ~~Kar~~ ~~Könyve~~

A Kar Közigazgatási Osztálya úgy indult meg az élet útján, hogy módot nyújt a külügyi szolgálatba való kiképzéshez. Ez a jellege a nevében is kidomborodott, lassan azonban elmosódott, sőt a beolvadással egyszerűen megszűnt. Kár, mert nincs állam, amely ne ismerné feladatául a sajátos külügyi szolgálati kiképzést. Kétszeresen fontos ez

amikor a nemzetek egymáshoz való viszonyát a történelmi tényezők mellett a gazdasági, kulturális és szociális erők szabják meg. A Közigazgatási Osztály hivatott lenne ennek a feladatnak a teljesítésére. Egyrészt azért, mert hallgatóinak létszáma megengedi az elmélyedést az ifjúsággal való foglalkozásban. Tanrendje másrészt olyan, amely süríti magában mindazokat a feltételeket, amelyek a jövő diplomáciai kialakításában elengedhetetlenek. Néhány tudománykörrel kellene csak kiegészíteni, hogy a közigazgatási Osztály ezt a hivatást a biztos eredmény sikerével ellássa. Épp azért azt hiszem mindenki örömmel fogja üdvözölni a Kar új tantervében " a nemzetközi jog" " a nemzetközi magánjog és büntetőjog" tudományszakok felvételét. Félre kell tenni minden féltékenykedést. Együttes erővel oda kell hatni, hogy ez a kérdés szerves megoldást nyerjen. Szegények vagyunk ahhoz, hogy külön intézményeket létesítsünk. E célból az élet megadja a megoldást, csak dülőre kell vinni.

Végre döntő szempont emellett, hogy a történelmi fejlődést az új tanterv megindokolásában mellőzni lehet, az a tény, hogy a nagy alapelvek, amelyek a Kar két osztályának működését irányítják, közben történt mélyreható reform dacára változatlanul ugyanazok maradtak.

Lássuk evégből legelőbb a Kar Közgazdasági és Kereskedelmi Osztálya tantervét. Ennek a tantervnek sűrűsödési pontját továbbra is a közgazdasági tudományszakok képezik. Élen természetszerűleg az elmélet áll. Két tárgy képviseli a szoros elméletet és pedig a közgazdaságtan és a pénzügytan. Az egyik a magángazdaságot, a másik az államgazdaságot öleli fel. ~~És~~ Tulszigorúan viszont nem szabad a határt megvonni. A közgazdaságtan a gazdálkodás jelen iránya mellett gyakran keresi az állammal való összefüggést. Ugyanakkor az állami gazdálkodás alaptényeit tárgyaló pénzügytan nem vonatkoztathatja el magát a magángazdaságtól. Az elmélet mellett a tanterv jellemző vonását a gazdaságpolitika adja meg. ~~Ebből~~ Ebből a szempontból a tanterv úgy épül fel, hogy a ~~magángazdaságtan~~

gazdaságpolitikát minden szelvényében feltárja. Kérdés ez, amellyel a későbbiek folyamán a Kar mindkét osztályára vonatkozóan érdemlegesen fogunk foglalkozni. Végül a gazdasági ismeretek pozitívabbá tételét szolgálják különösen a gyakorlati élet szempontjából mindazok a tantárgyak, amelyek hivatása a technikai és természettudományi alapismeretekkel alátámasztani és határfokban emelni a gazdasági tudást.

Különleges légkörben élünk, a népek és nemzetek mind szorosabb válaszfalakat emelnek az egyik oldalon maguk közé. Ugyanakkor egyre terjedelmesebbé válnak azok az érintkezési felületek, amelyek a népeket az együttműködésre kényszerítik. Ebből a tényből folyik, hogy nem elégséges csak önmagunk megismerése, hanem tudomást kell venni a többi népek életviszonyairól is. Ezt a kettős feladatot oldja meg szerencsésen a Kar a gazdasági és politikai földrajz tárgyköreivel. Elsődleges cél a saját életviszonyaink feltárása, természetesen mindig figyelemmel a történelmi Nagy-Magyarországra. Az ifjuság lelkében a történelem mellett ezeknek a tudományoknak a legkimondottabb célkitűzése a szentistváni gondolatnak ébrentartása, illetve az ifjú lelkek megmozgatása és ennek tetté válása. Ugyanakkor azonban nem téveszthető szem elől egyik legkiválóbb francia diplomatának a híres mondása, hogy "a földrajz rákényszeríti a törvényeit a népekre". Érthető tehát, hogy a geopolitika mindenütt felkarolt tudomány. Az a nézetünk, hogy a Közgazdaságtudományi Kar a politikai és gazdasági földrajz egybekapcsolásával ezt a tanulmányi célkitűzést a leglogikusabban oldja meg. A Közgazdasági és Kereskedelmi Osztályon megelégszik a gazdasági földrajzzal; "a bevezetés a gazdasági földrajzba" c. féléves tárgy az alapismereteket óhajtja feltérni a hallgatóság előtt. Az egész éves "Gazdasági földrajz" c. tárgy már behatol mindazokba a tényekbe, amelyek a gazdasági életet meghatározó földrajzi tényezők minél jobb megismerését eredményezik. A Közigazgatási Osztály tanrendje a gazdasági földrajz mellett, mint külön önálló tantárgyat iktatja be a politikai földrajzot. Tagadhatatlan, hogy azok részére, akik a közigazgatásban akarnak működni, a politikai

földrajz mélyebb betekintést enged a népek és nemzetek geográfiai adottságaiba, életüket meghatározó tényezőibe, sőt ezek segítségével nemzetpolitikai szervezetükbe. A további kedvező hatás, hogy az ifjuság a mostani hazájának, a történelmi Magyarországnak, azonkívül Európa és az ögöázvilág megismerésében tisztultabb felfogást nyer az élet tényeiről. A politikai földrajz ismeretében, egybekapcsolva azt a gazdasági földrajzzal, világosabban látja azokat a történelmi, politikai, népi és gazdasági összefüggéseket, amelyek a nép, a faj, a föld, a természeti, a gazdasági, kulturális és szociális tényezőkön keresztül döntőleg határozzák meg a népek sorsát. A politikai és gazdasági földrajznak ugyanakkor megbecsülhetetlenek a lelki és szellemi hatásai, melyek a természetib tényezőkkel együtt termékenyítőleg hatnak az ifju lélekre az élet helyes felismerésében és megítélésében.

Nyugalmas időkben talán meg lehetne elégedni az érvényben levő gazdasági elméletek és a gazdasági életet mozgató erők megismerésével. Forradalmi átalakulásban azonban elengedhetetlen a multnak a jelennel való egybevetése. A mult viszont akkor lesz értékke, ha annak nem holt anyagát, hanem cselekvőképessé válni tudó eleven erőit vesszük bonckés alá, mert helyes értékitéletekhez legtöbbször egyedül a mult ismeretében juthatunk el. Ez indokolja meg, hogy a Közgazdaságtudományi Kar annyira súlyt helyez a gazdaságtörténetre. Kiemelkedik ebben a munkásságában a dolog természeténél fogva a magyar gazdaságtörténet feltárása. Élesen jut ez kifejezésre a Kar közigazgatási osztályának tantervébe beosztott "Magyar gazdaságtörténet" c. collegiumoban. A Kar Közgazdasági és Kereskedelmi Osztályán szereplő " gazdaságtörténet" című tantárgy alapjábanvéve ugyanezt a feladatot teljesíti. A saját gazdasági életünk megismerése nemcsak nem fejezi ki, hanem egyenesen szükségessé teszi az összehasonlítást a többi államok gazdaságtörténeti tényeivel. Továbbá a történelmi vizsgálódás folyamán már mód adatik a különböző korokat befolyásoló gazdasági és szociális eszmeáramlatok és tények tárgyalására és azoknak a mi

fejlődésünkkel való szoros kapcsolatba hozatalára. A Közigazgatási Osztály tervezetébe beiktatott magyar gazdaságtörténet collegium ezért huz éles határokat a kapitalizmus kialakulását véve figyelembe. Itt azonban hiba volna megállni és azért ölel fel a Kar olyan tárgyköröket még, amelyek továbbmenőleg szolgálják a történelmi elmélyedésen át a jelent a jövő kiépítésében.

A viszonyok olyanok, amelyek szinte hatványozottan megkövetelik a gazdasági erők mechanizmusának megismerését. Az élet minden vonatkozásban, de elsősorban a gazdasági tevékenység körén belül kegyetlen számvetés. A boldogulás útja nemzetek és egyének részére a szinte hajszálnyi pontosságra felépített terv, ennek kapcsán a szigorú elvek szerint folytatott üzemi és üzletvitel. Különösen sullyal bír ez ma, amikor a fejlődés abban az irányban halad, hogy lassan a legkisebb üzemi működése is közérdekké válik. A jó számvetés, avagy mondjuk egyszerűen a helyes és okos kalkulálás az egyes vállalatok részéről eredményezheti a nemzet rendelkezésére álló erőinek optimális, célirányos kihasználását. Ezért fektetett a Kar mindig súlyt azokra a tudományzajokra, amelyek ezt a feladatot hivatják teljesíteni. Lehet, hogy ezek a tudománykörök szárazak. Áll ez viszont addig, amíg lélek nélkül adatnak elő. A lélek bevitelére itt is elengedhetetlen, már csak azért is, mert ez hozzájárulhat a gazdasági élet mélyebb lélektani felismeréséhez. A holt anyag ezáltal lesz élő anyaggá, és ekkor egybefonódva a többi ismeretekkel hatni tud a képzeletre is, ami pedig a helyes gazdasági tevékenységnek alapismérve. Viszont számolni kell az ifjú lélekkel. Nem lehet ezt tulterhelni és gondosan vigyázni kell arra, hogy életfelfogását tulmechanikussá ne tegyük, mert ez az életkedv, avagy egyszerűsítsük a tételt, a vállalkozási kedv elsorvasztásához vezethet. Nem lehet a cél apró részletekkel lekötöni őt, melyek az életben különösen ennek a jelen gyors hullámváltozásában állandó változásnak vannak kitéve. A Kar tisztában van azzal, hogy kizárólag a kellő mértéktartása biztosít eredménnyel. Üzemgazdaságtan, a banküzemtan és számvitel, a nemzetközi kereskedelem technika

kája, ezen belül mérlegelemzés, továbbá a kereskedelmi és politikai számtan, biztosítási matematika és általános matematika ezen határok szem előtt tartásával kell, hogy elhelyezkedjenek a tanterv keretében. A Kar kötelességének ismeri, hogy ezeknek a studiumoknak az előadása ne haladja túl azt a mértéket, amely már túlterhelést jelent és elfárasztva az ifju lelkeket kockáztatja a jó eredményt. Terület ez még, ahol további tapasztalatokat kell leszární és törekedni kell az oktatás jól felfogott érdekében a tehermentesítésre. Ez a gondolat kifejezésre jut már az új tantervben az anyag egységesebb sűritésében.

Hiányos volna az ifju nemzedékeknek a gazdasági életre való kiképzése, ha tudásuk nem párosulna azokkal a természettudományi alapismeretekkel, amelyekkel ők állandóan fognak találkozni hivatásuk teljesítése közben. Igaz, hogy nem könnyű dolog itt a határvonalak betartása. Cél nem lehet egy tökéletes természettudományi kiképzés. A Kar tudatában van annak, hogy kizárólag olyan alapismeretek megszerzéséről van szó, amelyek elengedhetetlenek az élet menetében. Alapelveket akar beleidézni az ifju lelkekbe, amelyek mindenkoron komoly segítőkészséivá válnak. A gazdasági élet megköveteli mindenekelőtt legalább nagy vonalakban az áruismeretet, utvesztőbe kerülne az, aki a mai életszükségei mellett ezen a téren aprókékos részletekbe merülne el. A terményárak ismerete tantárgy csak mármint azt célozza, hogy az életben főszerepet játszó egyes terményekről nyújtson közelebbi ismereteket az ifjuság részére. Ezen alapon foglalnak mármint helyet a Kar közgazdasági és Kereskedelmi Osztályának tantervében a kereskedelmi geologia, a chemia, a mechanikai és chemiai technologia. Senki sem gondol arra, hogy ezek a tantárgyak feltárják az illető tudománykörök teljes egészét. A céljuk egyedül az, hogy azok, akik bármely formában fognak elhelyezkedni a gazdasági élet síkján ne álljanak tanácstalanul az egyes problémák előtt, ha ezek ily mármint alapvető ismereteket kívánnak meg. Ezen az alapon vannak ezek a tantárgyak beillesztve, és tagadhatatlanul nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a majdan kikerülő ifjuság mélyebben tudjon szántani azoknak a feladatköröknek a

betöltésében, amelyeket tőlünk az élet és a nemzet egyetemes érdeke magkivánn meg fog követelni.

Az élet a legtöbb változatában az örökös jogviszonyok láncolata, Áll ez az igazság a maga teljességében a gazdasági életre. Gazdasági tudás félmu ka, ha nem párosul kellő jogi tudással. A Kar ezzel a ténnyel mindig számot vetett. Azonban ugyanakkor óvatosan vigyázott arra, hogy a közgazdasági és kereskedelmi képzés ne haladja túl azokat a kereteket, amelyek megszabják a jogi tudásnak a gazdasági élet felé való tejjjedelmét. Éppen ezért a tantervben is azok a jogi tudományszakok szerepelnek, amelyek a kellő ifju közgazda nemzedéket felvértezik az életre elengedhetetlenül szükséges jogi tudással. Ebből a szempontból kiemelkedik mindenekelőtt a magánjog ama fejezeteinek ismerete, amelyek szorosan egybefonódnak a gazdasági tevékenységgel. Viszont természetes, hogy az ifjuság részére elengedhetetlen bizonyos jogi alapfogalmak megismerése. A magánjogi előadások éppen ezért ezt is felölelik, hogy így irányvonalat jelezzenek az ifjuság jogi gondolkodásában. Természet-szerű, hogy az életben az a ~~magánjog~~ jogterület, amellyel az ifjuság leg-többet fog találkoznai a magánjoggal karöltve mindig a kereskedelmi és váltójog lesz. A Kar ugy illesztette be ezt a tudományszakot, a maga tantervébe, hogy az ifjuság ezen a téren az egyetem által előírható leg-teljesebb kiképzésben részesüljön. Az élet minden jóakarát dacára jog-viták nélkül el nem képzelhető. Euért tartja a Kar szükségesnek, hogy azok, akik e Kar falai közül kikerülnek az életbe ne álljanak meg tudat-lanul és tanácstalanul akkor, ha az élet mégis őket tevékeységük kö-rén belül jogvitákba kényszeríti bele. Ezért szerepel a tanterben önálló tárgykörként a polgári és perenkivül eljárás. ~~Bármennyire~~

Bármennyire helyet foglal a nemzetek gondolkodásmódjában az önellátásra való törekvés, népek és országok a világgazdasági összefüg-gésektől sohasem fognak szabadulni. Sőt bámulatos, hogy minden elzárkózá-si törekvések dacára mind jobban bontakoznak ki a nemzetek között az érintkezési felületek. A gazdasági élet a maga tevékenységének igen

számottevő részében egyenesen a nemzetközi együttműködésen épül fel. Sőt, most már nemcsak egyének állanak egyénekekkel szemben, hanem mind hatalmasabbá lesz a multtal szemben az életnek az a szelvénye, amelyben államok és államok állandó együttműködésben vannak egymással. Elmultak azok az idők, amikor hosszú időre születtek meg például a kereskedelmi szerződések. Jelenleg ezek jó, ha évről-évre és nem rövidebb időközökben képezik tárgyalás anyagát. A gazdasági élet egyéb területei, a pénz- és hitelélet, a személyi és áruforgalom, a szociális kérdések, a nemzetközi kartelek, és így folytathatnám sokáig tovább, mind folyamatos nemzetközi tárgyalásokat és együttműködést követelnek meg. Ezek a nemzetközi összefüggések és kapcsolatok nem kevesbednek, hanem napról-napra új területekkel gyarapodnak. Önként értetődik, hogy az egyén is bele kell, hogy kapcsolódjék az életnek ebbe az irányába. De továbbmegyek, a tudomány művelése nem képzelhető el nemzetközi viszonylatok nélkül. Azonkívül egyetlen-egy államsincs, amely kivonhassa magát a nemzetközi hatások alól. Áll ez nemcsak a világrámlatokra, de igazság ez az élet napi jelenségeivel szemben is. Megvan a magyarázata tehát annak, hogy az idegen nyelvek tanulása különleges feladattá lesz ma minden nemzet oktatási rendjében. Az sem ment fel egy nemzetet az idegen nyelvek tanulása alól, ha saját nyelve világnyelv. A német, az angol és francia épp úgy rá van utalva sok tekintetben az idegen nyelvek tanulására, mint a többi nép. Önként értetődően fokozottan áll ez azokra a népekre, amelyek nyelvükkel egyedül állanak, de éppen történelmi elhivatottságuknál fogva szívesen kapcsolódnak be a nemzetek egymás között való életviszonyaiba. Ez a mi helyzetünk. A népek és fajok harcában történelmi elhivatottságot teljesítettünk és teljesítünk a Kárpátok medencéjében és a Duna-völgyében. Ez a tény, kényszerint természetesen bennünket erős együttműködésre a gazdasági élet körén belül is a többi nemzetekkel. Ez viszont megköveteli több idegen nyelvnek minél alaposabb ismeretét.

A Közgazdaságtudományi Kar a maga teljes egészében mindig vallotta ezt az igazságot. Az idegen nyelvek tanulása épp azért szervesen kapcsolódott és kapcsolódik most is bele a Kar mindkét osztályának az oktatási rendjébe. A Kar elmondhatja magáról, hogy ebben a tekintetben eredményekről számolhat be. Azonban éppen a Karon belül szerzett tapasztalatok vetik fel azt a gondolatot, hogy erre a kérdésre az élet minden területén nagyobb súlyt kell helyezni. Kétségtelen, hogy az utolsó 20 év alatt e tekintetben sok történt. Az idegen nyelvek tanulása szervezettebben és fegyelmezettebben vonult bele a középfoku oktatás tanrendjébe is. Mindennek dacára nem lehet elzárkóznunk annak a ténynek a megállapítása előtt, hogy az idegen nyelvek tanulása még mindig nem vált azzá a folyamattá, amelyet a viszonyok tőlünk megkövetelnek. Ha az ifjúságnak az egyetemre kerülő fiatal hadseregét az idegen nyelvek tudása szempontjából megvizsgálás alá veszi az ember, megdöbbentő, hogy mily töredék az, amely legalább annyira tud idegen nyelvet, hogy megérti azt valahogy, amit elolvas. Az a rész pedig, amelyik jól bírja az egyes idegen nyelveket írásban és szóban veszedelmesen elenyészően csekély. Nem kell bizonyítani, hogy ez a tény hátrányosan hat vissza az egyetem falain belül történő idegen-nyelv tanulásra. Más volna az eredmény, ha olyan anyag kerülne az egyetem falai közé, amely legalább egy vagy két idegen nyelvet türhetően ismerne. Kétségtelen, hogy ebben része van annak, hogy az egyetemi hallgatóság jórésze a kevésbé tehetséges társadalmi rétegekből kerül ki. Azonban valljuk meg őszintén, hogy legtöbbször hiányzik az idegen nyelvek megtanulását illetően az akaratérő és kitartás, ami sokszor hatványozottan pótolja az anyagi erők hiányát. Egy lelki folyamatot kell tehát megindítani a gyermeklélekben, hogy az idegen nyelvek tanulása az ifjú korban tetté és cselekvéssé váljék.

Ezzel a gondolatmenettel volt és van beillesztve az idegen nyelvek tanulása a Közgazdaságtudományi Kar tantervébe és tanrendjébe. Nemcsak arra helyez sulyt, hogy a nyugati nyelvek közül egyik, vagy másik elsajáttittassók, hanem figyelemmel van emmagn arra a történelmi folyamatra is, amely pe ig mindig Nagy-Magyarországra is gondolva, a hazai nemzetiségi nyelvek egyikének, vagy másikának ismeretét szükségessé teszi. Az idegen nyelvek tanítása azonkívül ugy van bekapcsolva a tantervbe, hogy módját lehet ejteni annak is, hogy más keleti és közelkeleti népek nyelvének ismerete elsajátítható legyen. Ki tudja azt megmondani, hogy az egyetem falai közül kikerülő ifjúságból ki és hol, avagy mely nemzetekkel kapcsolatban fogja a maga működését kifejteni. Az idegen nyelvek ismerete, legyen az egy hatalmas világnyelv, avagy nagy népek és kis/ népek nyelve, mindig erős fegyvertárs lesz az életben. Az idegen nyelvtanulás még további elmélyítést fog megkívánni. Legyen szabad evégből hivatkozni a német és olasz hasonló egyetemekre, ahol ez a kérdés mind kiemelkedőbb iránya az egyetemi oktatásnak. Mi elindultunk ezen az mmmmm uton és kötelességének ismeri a Kar, hogy az idegen nyelvek ismeretét minél jobban kiszélesbitse. Ezt a célt vannak hivatva szolgálni azok a tudományszakok is, amelyek tisztán a gazdasági élet máján szintjén nagyobb hatásfokot kívánnak elérni az idegen nyelvek ismeretével. Ezért szerepelnek a tantervben az idegennyelvű kereskedelmi levelezés és az idegennyelvű kereskedelmi üzemtan, amelyekről nyugodtan el lehet mondani, hogy nagyban hozzájárulnak nemcsak az idegen nyelveknek éppen gazdasági szempontból jobb és tökéletesebb elsajátításához, hanem erős támpontot nyújtanak, hogy ezuton is az ifjúság beletekintessen más népek gazdasági tevékenységének nemcsak mechanizmusába, hanem a lélektanába is.

Nem volna teljes a kép, ha néhány szóval meg nem eml teném azt, hogy a Kar Közgazdasági és Kereskedelmi Osztályának tanterve

nemcsak azt tartja céljának, hogy azokat ruházza fel kellő gazdasági jogi és egyéb tudással, akik közgazdaságilag kívánnak az életben tevékenykedni, hanem azokat is, akikre a legszebb és legnehezebb hivatás vár, hogy mint oktató és nevelő személyzet az alsó és középfoku kereskedelmi oktatás nagy fáradtságot igénylő feladatát ellássák. A gazdasági tanárképzés közoktatásunknak egyik legérdekesebb és legérdemlegesebb fejezete. Tulmenne ennek a munkának a határán az e kérdésbe való belemélyedés. A Elsőoktatásügyi Kongresszuson ezt a munkát elvégezte dr. Dengl János egyetemi tanár ur, aki nemcsak történelmünk fejlődésében mutatta be a gazdasági tanárképzés problémáját szép és gondolatokkal telt előadásában, hanem megmutatta azokat az irányelveket is, amelyek a jövő kiképzésében helyt kell, hogy találjanak. Külön említve meg a kereskedelmi tanárképzést, amelynek munkája erre a karra hárul, elmondhatjuk azt, hogy sikerült oly színvonalat biztosítani, amely felveszi a versenyt bármely más állam tanárképzésével. A kereskedelmi tanárjelöltek elnyerik a tanárképzés folyamán mindazt a tudást és ismeretet, amelyek őket a ~~magasabb tanulmányok~~ nevelésre és oktatásra, avagy, mint nagyon jól mondja Dengl János, a tanításra képesíti, másrészt felkészültségében alá vannak támasztva a gazdasági, a szociális és a jogi életnek mind azon ismeretkörével, ami feltétlenül kellék annak az ifjuságnak ~~amely~~ az életre való előkészítésére, amely ifjuság akár egyszerű formában, akár további magasabb ~~tanulmányok~~ kiképzésre számva el magát, a gazdasági élet színterén kíván élethivatást betölteni.

A Közigazgatási Osztály tanulmányi rendjének a jellegéből folyóan az állam és a vele kapcsolatban lévő többi közületi élet a jegeccsedési központja. Ezért azok a tanulmányozások vezetnek, amelyek hivatása az ifjú nemzedékeknek világos fogalmat adni az állam fogalmáról és tartalmáról, célkitűzéséről, az ezek érdekében alkalmazott módszereiről és eszközeiről. További szempont most már az államot a végső közületekig, a községekig megismerni a maga teljes szervezetében, és szerkezetében. Mint logikai folyamat kapcsolódik ehhez az államfunkcióknak feltárása és így az állam valamint a többi közületek tevékenységét teljes életfolyamatukban megismerés anyagává tenni.

A rendkívül vajudó idők sehohsem é eztetik annyira, mint az állam fogalmában és tartalmában az erős forradalmi átalakulást megkövetelő szellemüket. Ha van valami, ami ki van téve az egyes korok váltakozó szellemének, úgy ez az állam fogalma, de még inkább annak tartalma. Hosszu évszázadok multak el azóta, amióta Machiavelli felállította a "ragione di stato" elméletét. Azóta az államraison azaz az állam céljának kutatása állandóan napirend n van. Bizonyos az is, hogy a gazdasági élet és az állam a történelem folyamán többet állanak egymással küzdelemben, mint harmonikus együttműködésben. A szükséges összhang megteremtése éppen a jelen időknek legizgatóbb anyaga.

Meghaladott álláspont a történelmi materializmusnak az az álláspontja, hogy a modern állam egyszerűen a kapitalizmus állama. Ezt megcáfolják a régi, de még inkább a legfrissebb történelmi folyamatok. Az igazi tényállás, hogy a XIX. század a jogállam fogalmát fejlesztette ki, amelyet semmi államforma és államtartalom el nem homályosíthat. Viszont a XIX. század uralkodó eszmáiból következik, hogy az állam a maga javát elsősorban az egyén szabad erő kifejtésében kereste. Ezért az állam legtöbb vonatkozásban passiv maradt. A megváltozott viszonyok ellenben mind inkább megkövetelik az aktiv állam fogalmát

galmának kialakulását. Ez határozza meg az államnak a tartalmát az újabb fejlődésben. Az élet azonkívül a túlfutótt individualizmus által előidézett örökös atomizálásba belefáradt. A világháború, a forradalmak egyidejűleg végzetesen meggyengítették a társadalmat gazdasági erőiben. Az egyén magáramaradt és az élet parancsoló szükségességgel keresi az államban rejlő nagyobb kohéziós erők az érvényesítését. Ezek a viszonyok eredményezik ugyanakkor a szociális gondolat elmélyülését. Államfogalom és tartalom kibontakozása előtt állunk tehát amely arról akar tanúságot tenni, hogy az államnak van sajátos önértéke, de ez erejét egyedül a történelmi tényezőkből mérheti. Így látjuk ezután kifejlődni a nemzetgondolatnak új irányát, amelyet a népi, a faj elv átszűrődése kísér az állam fogalmába. Vajudnak az elméletek, egy olv azonban, ami nekünk legerősebb pillérünk, a történelmi elv, a maga erejében megrendíthetetlen.

Nyilvánvaló, hogy sok jel arra vall, hogy az állam tökéletesebb formát vesz. A modern államot születése pillanatától kezdve erősebb stabilitás jellemzi. Abban a hitben élt, hogy elérkezett odáig a fejlődésben, hogy működésében m relativ nyugalmat ért el. A jelen viszonyok azonban ezt a feltevést megcáfolták. Megkivánják ellenkezően az államélet dinamikus törvényeinek erőteljesebb érvényesülését. Mint minden életműködés, úgy az állam is tevékenységében racionalizálja magát, azonban elsősorban azért, hogy szervezetét és szerkezetét organikusabbá tegye. Így lesz a társadalom kifejezője és igazi ~~közös~~ közösséggé. Ez uton vonulnak be parancsolóan az állam tartalmába a gazdasági, szociális és kulturális kérdések. Az állam nem maradhat meg tehát tovább az egyszerű jogalkalmazásnál. Annál kevésbbé, mert bármennyire nagy az ellenállás, oly jogrend képződik ki, amelyben több szerep jut az állam beavatkozásának.

Az államnak lesz kötelességévé a társadalomba az egészséges kollektív gondolatot belevinni, amely a közérdektől irányítva határozza meg az egyes egyénekig menőleg nemcsak a jogokat, hanem előbb a kötelességeiket. Az igazság az, hogy államra vágyik a világ, amely a társadalom autonómiája és az állam által képviselt közösség között az egyensúlyt teremti meg.

Ki kell hangsúlyozni az egyensúly ~~szót~~ állam és társadalom között. Az az állam, mely a társadalom autonómiáját kikapcsolja és az egyéni kezdeményezést megsemmisíti, oly tulzásba esik, ami előbb-utóbb tragikuomot szül. Ha valakinek, az államnak kötelessége mértéket tudni tartani. Épp ezért ezeket a gondolatokat már az ifjú lelkekbe kell oltani. A Közigazgatási Osztály nyugodtan elmondhatja, hogy tantervét ebben a gondolatmenetben határozta meg mindenkoron és ezt az elvet követi módosult tantervében is. A célja az, hogy az állam fogalmát és tartalmát magábasűrítve az utolsó közületeket is történeti fejlődésben mutassa be és pedig eszmében és célkitűzéseiben, szervezetében és szerkezetében mindig gondosan mérlegelve a kor követeléseit.

Ezeknek a nagy alapelveknek a szem előtt tartásával történik az állam és közületi életre vonatkozóan az egyes tudománysszakok csoportosítása a Kar közigazgatási Osztályának tantervén belül. Az élen állanak a közjog, az alkotmánytan, valamint ennek szoros hozzátartozó részét képező közigazgatástan. Ezeken belül ~~napra~~ kapja meg a hallgatóság az állam és egyéb közületi szervek fogalmi meghatározásait, lényegét, vezető eszméit, alapvető szervezet- és szerkezet-tanát, a különböző államhatalmi körök tartalmát, célkitűzéseit, és mozgató erőit. Az összes tudománysszakok végigkísérik a hallgatóságot a történelmi fejlődésen és elmélyülnek a szükséghez mérten a fejlődés és a jelen élet tényeit meghatározó bölcséleti alapelvekben. Azért kell ezt szövéteni, mert közelálló volna a szemrehányás, hogy a tanterv nélkülözi a jogtörténetet és jogbölcseletet. ~~kar-alkotmánytan~~

Ez a hiány egyrészt látszólagos, másrészt szükségszerű. A közigazgatási Osztály kifejezetten a közigazgatási kiképzésre élti fel a munkásságát. Óvatosan mellőz tehát oly tudományzakokat, amelyek kimondott jogi képzés tárgykörét képezik. Ezért nem szerepel a tantervben például a római jog sem. Kerülni akarja még annak a látszatát is, mintha a jogi fakultások munkakörét akarná felszívni. Nem jelenti ez ugyanakkor azt, hogy a jogtörténet, a jogbölcselet, sőt a római jog szükséges elvei ne kapcsolódjanak bele az egyes tanszakok tananyagába addig a határig, amíg ez elkerülhetetlen a fejlődés, avagy az egyes fogalmak egyes fogalmak helyes megértéséhez. Ezt megtenni viszont egyenszen kötelesség.

Vezérfonalként vonul végig az Osztály tantervén a közigazgatás tartalmának kikristályosítása. A közigazgatástan, mint elmélet, képezi ehhez a szilárd alapot. A közigazgatástan azonban az a tudomány, amely az államéletet közigazgatási működésében teszi a nagy elvek szempontjából vizsgálódás tárgyává. Szervesen kapcsolódik hozzá a közigazgatási jog, amely viszont már az élet mozgását jelzi a közigazgatási szerveken és azok működésén át. A közigazgatási jog az a tudomány, mely a tantervnek az államtudományok mellett a gerincét képezi. Kötelességszerűen felöleli a közigazgatás nagy területeit, de mindig a vezető elvek, a célkitűzések és a legfontosabb funkciók szem előtt tartásával. El lehetne képzelni a közigazgatást összes életfolyamataiban ez alapon tárgyalás alá venni. A Kart foglalkoztatta is ez az elvi kérdés. Ugy döntött azonban, hogy a feltétlen alapos képező /: általános állami, megyei, városi, községi közigazgatás, stb.:/ és átfogó közigazgatási ismeretek mellett továbbra is fenntartja ezt a rendszert, amely egyes nagyobb közigazgatási területeket külön vesz bonckés alá.

Felmerült ez a kérdés a gazdaságpolitikával kapcsolatban is.

Tagadhatatlan, hogy akár a közigazgatási jogot, akár a gazdaságpolitikát vesszük, az egyes területek között végtelenül sok az összefüggés, sőt az együttműködés is. Amellett a gazdaságpolitika a fejlődésben eljutott addig a munkamegosztásig, hogy határozottabbak és élesebbek a különböző területek között a válaszvonalak. Áll ez bizonyos fokig a közigazgatásra is, azonban hatalmas az a rész, ahol a teendők rendkívül egybeolvadnak. A közigazgatási jog és a gazdaságpolitikának összefoglaló előadása minden bizonnyal az egységet a szellemben és elvekben talán jobban biztosítaná. Ezenkívül az a rendkívüli vemhes élet, amelyben vagyunk, nagyon is megköveteli a közigazgatási és gazdaságpolitikai területeknek önálló feldolgozását és megismerését.

Ezek alapján megérthető tehát a tanterven belül a közigazgatási jognak egyes területekre való szétbontása. Másrészt ezzel élesen kifejezésre jut az Osztály részéről a maga elé kitűzött alapfeladat. Nem áll ez másból, minthogy a közigazgatási oktatásba és kiképzésbe önállóan beleviszi azokat a feladatokat, amelyeket az élet mindjobban kifejezést a közigazgatás működésében. Ezért látjuk a tantervben külön tárgyként a gazdasági termeléshez hozzásimulva a mezőgazdasági és ipari közigazgatásjogot. Tartsuk szem előtt, hogy a gazdasági síkon az állam, a közületek és az egyén tevékenysége karöltve együtt haladnak. A mezőgazdasági és ipari közigazgatási jog nem egyszerű jogalkalmazás, hanem igen gyakran a jog alkalmazása pozitív gazdasági tevékenységet jelent. Az a közigazgatás fog eredményt elérni, amely a kellő ismeretekkel felvértezve tudja azt, hogy amikor jogot statuál vagy alkalmaz, döntően szól bele az élet alakulásába, amiért egyuttal felelősséggel is tartozik. Alapjábanvéve a közigazgatásnak érdekes korszakát éljük, ami épp oly kifejezetten áll a jogalkotásra is. Bizonyos, hogy előbb az élet tényei alakulnak ki s a jog törekszik azután azokat rendszerbe és jogszabályba tömöríteni. Nem szabad azonban abban a hiúman hiedelemben élni, hogy a jog nem formál ugyanakkor élet-

tényeket. Gyakran ezt megtenni egyenesen kötelessége. Bátran állithatjuk, hogy lehet a közigazgatásban is ezt az utat követni.

A kulturális feladatok egyre döntőbb szerepet kérnek a nemzet életében. A legalsóbb népoktatás és a legmagasabb foku felső oktatás az egyetemig bezárólag nem zárják le a kört. A szakoktatás napról-napra több jusst kér magának. Az iskolán kívüli oktatás, a legkülönbözőbb propagandával menő ismeretterjesztés. A kor szellemével egybehangzóan egyre nagyobb és nagyobb tömegeket ~~ölelve~~ ölelve fel törekszik mélységben és terjedelemben nevelő szerepet betölteni. A vallás és hitélet mindinkább elfogja a lelkeket. Nem közömbös évégéből miként történik a lelkek megmozgatása. A vallás- és hitélet megalapozása a nemzet jövőjébe vetett hitnek és bizalomnak megerősítése és alátámasztása. Funkciók ezek, amelyek mind hatványozottabban igénybeveszik a közigazgatás munkáját. Meg van okadatolva tehát, ha a tanterv külön tudományszakként kapcsolja be a vallás- és közoktatási közigazgatást és vele egyetemben az ezt felölelő politikát. Tudományszak, mely a vallási és kulturéletnek egyetlen mezőnyét sem hagyhatja figyelmen kívül. Minél egységesebb szellemet fog az ifjú lelkekben kiformálni, annál kedvezőbben fogja befolyásolni a nemzet jövő erőviszonyait.

A szervezett tömegek korát éljük. Ez jut kifejezésre a népjólét fogalmában. A tömegek életszínvonalának emelése áll az előtérben. Ez jelenti a munkás egyenértékűségét és megbecsülését, mindezek alapján szociális helyzetének ~~mármint~~ megjavítását, továbbá a jó közegészségügyi politikát, a nagy tömegek szükségleteinek felkarolását és kifinomulását. Hibás uton járnánk akkor, ha ezt a célelérést csak az anyagiakban keresnők. A szellemi jólét döntőbb ennél, mert lelki, ethikai és morális erővel képesít az anyagi erőket határfokukban megjavítani. Tény és való, hogy a szociális gondolat századás éljük. Az állam ezen a vonalon át alakul át tartalmilag valóban bensőségessé. Mád ez, ~~amellyel~~ amellyel vissza lehet verni a marxizmust, egyáltalán a materialis szocializmust. Ut ez, amely kikapcsolhatja a társadalom életéből a

marxismus által hirdetett osztályharcot és az összes társadalmi rétegeknek harmonikus együttműködését teheti vezérelvvé. Hiányos volna tehát ennél fogva a Kar kitűzött célja, ha a szociálpolitikát nem illesztette volna be határozottan és kifejezetten tanulmányi rendjébe. Annál inkább szükséges ez, mert a gazdaság- és közigazgatás el sem képzelhető másként, mint egybeforrottan a szociális gondolattal. A Közigazgatási Osztály~~ak~~ tehát még tovább megy és külön tantárgyként foglalkozik a népjóléti igazgatással. Minden közigazgatási tevékenység kivétel nélkül a lélektől átítatott munkát követel meg, a népjóléti igazgatás azonban a léleknél is többet kíván, még pe ig a szív bekapcsolását.

A közigazgatási joggal kapcsolatban kell megemlékeznünk a tanterv két tárgyköréről és pedig a városi politikáról és a szociális agrárpolitikával egybefűzött falupolitikáról. A város és falu ritka bonyolult szervezet. Kisebb vagy nagyobb mérvben az élet minden tevékenysége összesűrűsödik bennük. A világháború előtti idők industrializmusa elhanyagolta a falut. A falu népe pedig megtévesztve az áramlattól tömbökben szakadt el a földtől és vonult a város felé. A falu népességének a város felé rajzása még mindig tart. Az idők azonban kiélezték azt a veszélyt, amely ebben a jelenségben meghuzódik. A falu egyszerre mindenütt a politika központjába került. Legsűrűtettebb formája ennek az ipari államokban nagy erővel előretörő reagrarizmus. Nemzetjövők egyesesen előírja a ~~mm~~ falu népével való elmélyítettebb foglalkozást. A falu szociális helyzetének emelése rendszeres és tervszerű munkát követel meg. A falu népének kiegyensúlyozottabb kereseti viszonyai, a falu ~~imat~~ kulturális és szociális emelkedése fékezhetik meg a város tulontulvonzó erejét. Nemzetvédelmi szempontok ugyanekkor döntően szólnak bele a falu szociálpolitikájának minél intenzívebb kiformalásába. De a falu politikája gazdasági, kulturális és minden más vonatkozásban is a teendők hosszun sorozatát sűriti magában. A Közigazgatási Osztály, amikor a szociális agrárpolitikát és hozzákapcsolva a falupolitikát, mint külön tárgyat sorozza fel a tantervben, az idők szellemének tesz eleget. Az a

közigazgatás, amelyet telinteni fog ez a gondolat, a falun keresztül a nemzetalapokat fogja megszilárdítani.

A falu mellett fel kell karolni a városi élet sokszor nagyon szövevényes problémáit. A XIX. század iránya, amelyik szinte kéjelgett a városi élet tulfejlődésében, a múlté. A város a sok fény mellett még több árnyat foglal magában. Város és falu ennél fogva kerültek ellentétbe egymással. A város tulontul a falu számlájára fejlődött. Szerencsére ipari fejlődésünk még nem ért el oly arányokat, hogy az elvárosiadóság igazi veszélye fenyegető legyen. Kellő összhangot tartani a két közigazgatási egység fejlődésében az állam és a társadalom feladata. Hivatása magaslatán álló közigazgatás sok eredményt érhet el. A város azonban, mint sajátos közjogi, társadalmi és gazdasági alakulat továbbmenőleg a feladatok tömkelegét vetíti oda a jelen idők közigazgatása felé. Tulzás nélkül elmondhatjuk, hogy valamely formában minden feladatkört megtalálunk benne, amit az államigazgatás egyetemesen lát el, sőt elég nagy számmal vannak azok a feladatkörök, amiket a városnak önmagának kell megoldania. Természetszerűleg mérsékeltebb formában áll ez a községekre is. Népességi és népesedési, nemzetvédelmi város- és általános rendészeti, termelési, városüzemi, közlekedési, szociális és kulturális azonkívül város.pitészeti és rendészeti, minfezzel kapcsolatban pénzügyi feladatok és hosszasan lehetne folytatni a felsorolást, csak úgy tűm torlódnak össze a városi igazgatásban. Mindennek tudatában tartja szükségesnek a Kar Közigazgatási Osztálya, hogy a váropolitika külön tárgykör legyen a tanrendjében.

A Közigazgatási képzés az államtudományokba és a közigazgatási jogba való tökéletesebb behatolás mellett nem nélkülözheti azoknak a jogterületeknek a megismerését, amelyek sokszor egybeforrnak a közigazgatás aktiv tevékenységével. A tudományszakok aktiv megjelölése e tekintetben általában azonosak a Kar Közigazgatási és Kereskedelmi Osztályának t antervével. Mégis vannak egyes lényegbeli eltérések. A magánjog tudása elengedhetetlen a jól képzett közigazgatás részére. A magánjog-

ban nem lehet megállani azonban azoknál a fejezeteknél, amelyek kifejezetten a gazdasági élettel vannak összefüggésben. A Közigazgatásra a családjog, az öröklési jog és hasonló területeken sokszor vár teendő. Okadatot tehát, hogy ezt az Osztályt felkereső ifjuság minél jobban elmerüljön a magánjog megismerésében. Erre való tekintettel ez a tudományszak ezen az osztály n több heti órában is adatik elő.

Az élet természetéhez tartozik, hogy a fennálló jogrenddel sokszor történik összeütközés. A megsértett jogrend helyreállítása bírói funkció és ebből a közigazgatásnak számottevően ki kell vennie a részét. Áll ez különösen a mai időkre, amikor a szabályozás szinte vezető eleme az életnek. A közigazgatásban élethivatást kereső nemzedékeknek fel kell szerelve lenniük ennél fogva azzal az ismeretanyaggal, amelyet e funkciónak teljesítése megkíván. A büntetőjog és eljárás című tantárgyra vár ez a hivatás. Lehet, hogy felmerülhet az az észrevétel, hogy fél éves előadásokban, amikor a büntetőjog és a bünvádi eljárás önmagukban hatalmas területek, tudja-e ez a tantárgy teljesíteni ezt a feladatot. Bátran igennel lehet válaszolni, mert kizárólag azokról az ismeretekről van szó, amelyek elengedhetetlenek a közigazgatás keretén belül jelentkező bírói ténykedésben. Viszont figyelembe kell venni azt, hogy éppen a közigazgatás különleges funkciójára való tekintettel illesztette be az osztály a tantervbe a rendőri büntetőjogot és eljárást. Így az ifjuság ebben a tudományszakban szerves egységben megkapja mindazt az anyagot, amely kellően felkészültté teszi a rá váró ily hivatás teljesítésére.

A Közigazgatási Osztály tantervét a közigazgatáshoz elengedhetetlen jogtudományokat illetően szinte pontos zárt kör jellemzi. Ugyanez a sajátosság szövi át a tantervet a gazdaságtudomány szempontjából. Az alapelvek némi módosulástól eltekintve, ugyanazok, mint a Közgazdasági és Kereskedelmi Osztály tantervéé. Elmélet és gazdaságpolitika karöltve haladnak egymással. A cél az, hogy oly közigazgatási nemzedék kerüljön ki az egyetem padjairól, amely az élettel halad. Al-

lam és egyéb közületek a különböző üzemeken keresztül komoly önálló gazdasági tevékenységet fejtenek ki. Folyton szaporodnak egyidejűleg azok a gazdasági feladatok, amelyekben a közigazgatásnak irányító, szervező és ellenőrző szerepe van. Kihat ez a tény azután a közigazgatás szervezetére és gazdálkodására. Új és új feladatok elé állítván őt állandóan. A közigazgatás hivatásával jönne ellentétbe, ha az étellel szembehelyezkedve a kényelmes szemlélt álláspontjára helyezkednék. A nemzet egyetemes érdeke azt parancsolja, hogy kellő gazdasági tudással felvértezett cselekvő tényezőként, mint munka és segítőtárs kapcsolódják bele a gazdasági élet menetébe. Másrészt a közigazgatás ezt a működését nem tekintheti rosszul értelmezett hatalmi kérdésnek. A bürokrácia addig érték, amíg nemzetet fokoz. A bürokratizmus végzetes veszély, amely a nemzetét elsorvadásához vezet. Nálunk a közigazgatás legfontosabb célkitűzését, az egyén vállalkozói kedvének és kezdeményezésének kifejlesztésében keresse. Ez az a kellők, ami szinte végzetesen hiányzik a mi társadalmunkban. Ennek a nagy célnak érdekében ~~nam~~ helyes, ha a közigazgatásban hivatást kereső ifjuság az egyetem részéről az élet-társuláiban olyismereteket visz magával, amelyek őt alkalmassá teszik ennek a nehéz feladatkörnek becsületes és lelkiismeretes teljesítésére.

Megérthető lesz tehát a tantervben a kellően kiépitett elmélet mellett a gazdaságpolitikának területekre tagolása. Természetszerűleg ebből a szempontból a közgazdasági és kereskedelmi osztály a Közigazgatási Osztállyal minden tekintetben azonos elbírálás alá esik. A gazdaságpolitikának egyes területei ugyanis annyira sajátos feladatokkal vannak telítve, hogy lehetetlen azokat közös nevezőre hozni, másrészt, a mi adottságaink egyenesen parancsoló szükségessé teszik, hogy minél tisztultabb felfogás uralkodjék az egyes gazdasági tevékenységi körök nemzetpolitikai jelentőségét, célkitűzését, szervezetét, a munka-területekön alkalmazott módszereket és eszközöket illetőleg. Mezőgazdasági állam lévén, a gazdaságpolitikában az első hely az agrárpolitikát illeti meg. Ha az ipari államok most felkarolják a földet és visszatérnek

hozzá, nekünk kétszeresen kötelességünk ugy a gazdasági tevékenység, mint a közigazgatás síkján teljes figyelmünket a föld felé irányítani. Birtokpolitika, mezőgazdasági termelés, fogyasztás és értékeítés az agrárpolitikának mind olyan fejezetei, amelyek helyes ismerete nélkül sohasem hámozhatjuk ki a kívánatos mértékben a föld nyílt- és rejtett erőit. A föld emellett sajátos kulturát követel meg, és ez adja a jól megszervezett szakoktatás mellett az ehhez kapcsolódó népoktatáson, az iskolán kívüli oktatáson és minden hasonló célt szolgáló tevékenységen keresztül azt a biztos felvértezettséget, mely a magyar föld erőit a tudással párosult munkán keresztül a nemzet jövőjének megdönthetetlen végvárává teszi. A földnek felbecsülhetetlen értéke, hogy belőle árad ki a valóban egészséges nemzeti szellem és társadalmi életfelfogás. Mennyi nemzetpolitikai, gazdasági, kulturális és szociális kérdés határozza meg tehát az agrárpolitika tartalmát és kereteit. Nagy elvi szempontok okadatozzák meg az iparpolitikának külön collegiumként való kezelését. Az ipari termelés problémái önmagukbanvéve sajátos természetűek. A természettudományok új irányai a fizikán és chemián keresztül a technikának forradalmasító jellegét még mindig folyton fokozzák a termelés kialakításában. Az ipari azonkívül az a termelési ág, amely a termelési tényezők közül a tőkegazdagság és társadalom alakító szerepét élezi ki. Az industrializmusból kialakult gazdasági rend nem teremti meg a tőke és a munka ellentétét, ami a marxismus osztályharccá képez ki. A mostani korra vár a két termelési tényező közötti benső összhangnak és egymást megértő együttműködésnek a valóraváltása. Így lesz az industrialismus a világszemléletek párba-jává. De az iparpolitika messzemenőleg érinti állami berendezkedésünket, gazdasági szervezetünket és annak szerkezetét. Népsűrűségünk, további népfejlődésünk, államháztartási egyensúlyunk, kulturszinvonalunk, összes néprétegek életszinvonalának emelése, valamennyien tervszerű és céltudatos de mindig kiegyensúlyozott iparosodást irnak elő. A megoldásra váró feladatok tömkelege tárul elénk. Egyre jobban és jobban átítatódnak szociá-

lis tartalommal. Az egészséges társadalomtagozódás a kis- és középiparon keresztül szintén a problémák hosszú sorozatát vetíti elénk. A szervezés a gazdasági életnek alapeleme. Legélesebben azonban az iparon keresztül tükröződik vissza. Az autonóm szervezés épp oly fontos, mint egyre jobban halad a világ a nemzetéletnek a társadalmi rétegződés alapulvételével egyetemes megszervezése felé. A korporatizmus, legalább minden arra mutat, a XX. század jellegét adja meg. Lényegét, elveit, határvonalait megismerni s azokat a nemzetlélekhez hozzáidomítani egyik legfontosabb feladat. Mindent összefoglalva, a gazdasági élet művelőinek, valamint a közigazgatásnak xx tisztán látni és jól ismerni ezeket a problémákat elsőrendű kötettségük.

A termelés mellett a fogyasztás mindjobban követeli a maga jussát. Sőt gazdaságpolitika képződik ki, amelyik a fogyasztás szemszögéből törekszik meghatározni a termelés célkitűzéseit. A javak elosztása ezáltal lesz az életnek egyre fontosabbá váló szelvényévé. Új irányok és elvek vájják itt is a medrüket. Áll ez a belső forgalomra épp úgy, mint a nemzetek egymásközötti gazdasági kapcsolataira. Ami az utóbbit illeti, kereskedelempolitikai iránnyal állunk szemben, amely elsődleges célul a belső erőket kiépítését tűzi ki, hogy minél teljesebbé tegye a népek gazdasági önállóságát és átütő erejét befelé és kifelé egyaránt. A vámpolitika többé nem hosszú időtartalmra szóló nyugalmi nyugalmi helyzetnek hanem oly gazdasági funkció, amely állandóan működésben tartja a gazdasági erőket. Termelés, fogyasztás, szociális kérdés egybeolvadnak vele. A pénzproblémák pedig elválaszthatatlanul összefüggenek vele. Végül figyelembe kell venni, hogy a kereskedelmet illetően foglalkozási ággal állunk szemben, amelyre a keresztény ifjúságot, beszéljünk nyíltan, alaposan rá kell nevelni. Oly oktatásra van szükség, amely, megismerteti az ifjúságot a kereskedelmi funkciókkal és ezeknek a termeléssel és fogyasztással való összefüggéseivel. További feladata, hogy feltárja a kereskedelmi tevékenység rugóit, eszközeit és módszereit, hogy Betekintést kell nyitania a kereskedelem szervezetébe és szerkezetébe. Egyidejűleg azt a feladatot is teljesítenie

kell, hogy kifejleszthesse az ifjakban a kereskedelmi érzéket és a kereskedelem iránt való szeretetet. Meg kell értetni az ifjúsággal, hogy ez az egyik útja a társadalom és vele együtt a nemzet megerősödésének. Félre-~~hárítandó~~ értékek elkerülése végett áll ez a mezőgazdaságra is, amely foglalkozás iránt meg is van az előszeretet. Azonban annál jobban áll az iparra, amely iránti kedvet különösen az önálló vállalkozásirányában még fejleszteni kell. SZ-val a tudás és ismeretterjesztés mellett kimondottan nemzetnevelést is kell végezni. A közigazgatásnak ily tudással való átítatása kiszámíthatatlan mozgató erő lehet és sokban hozzájárulhat a gazdasági tevékenység nagyobb eredményességének kiváltásához. Azt hisszük, hogy mindez elég indok arra, hogy a bel- és külkereskedelmipolitika mint önállóan elhatárolt terület vesz részt a Kár mindkét osztályának tervében.

A XIX. század közlekedéspolitikáját bizonyos mértékben egyoldalúság jellemezte. Kedvezményezettek voltak a vasutak és a tengerhajózás. Érthető volt, ha mert ők szolgáltatták azokat a közlekedési eszközöket, amelyek nélkül ennek az időszaknak a fejlődése soha nem következett volna be. A folyton terjedelmesebbé váló tömegforgalom bennük találta meg a feltétlen és biztos lebonyolítást. Viszont a vasut és tengerhajózás a maga beruházásaival soha nem sejtett tökeigénnyel lépett fel. Érthető így, hogy a közlekedés többi eszközei ugyszólván másodrendűekké váltak. Az idők változtak. A kötött pályától felszabaduló motorikus forgalom azonban a közuti problémát szinte kirobbanó erővel hozta előtérbe. Gazdasági mérlegelés szintén komolyan közrejátszik a közlekedéspolitika célkitűzéseiben. Áll ez elsősorban a mezőgazdasági államra vonatkozóan. A cél tulajdonképpen minden területet szervesen belekapcsolni a forgalomba. A közlekedéspolitika ennek következtében eljut a gazdasági és közigazgatási jelentőségében az utolsó faluig. Közuti hálózat épül ki, amely nemzetvédelmi célokat old meg, s amely nagy gazdasági feladatokat viszdülőre, közuti hálózat, mely arra törekszik, hogy az utolsó falut is szervesen kapcsolja be a közuti közlekedésbe. Jó indokolás erre a falut a vasutvonal-

vasuttal , vagy kiépített közúttal összekötő utak, ami jelen közlekedés- politikánknak egyik jelentős problémája. A gazdasági vasutak szintén terület, amely még keresi a teljes tétő válást. Sok tényező hatásaként, de főként a szállítás olcsóságára való t rekvés, a belső folyamahajó- zást és csatornaépítést teszi a közlekedéspolitika dinamikus tényévé. Ez a közlekedés kapcsolatot keres azután a tengerhajózással. Nálunk annál inkább kiéleződik a kérdés, mert Trianon a tengertől telje- sen elszakított. Végül a repülőgép a levegőt emeli a kornak legforradal- mibb pályájává. Állami élet, egyéb közületi élet, valamint a magángazda- ság döntő elemei ismernek fel az okos és tervszerű közlekedéspolitiká- ban. A gazdasági eredményességnek a jó közlekedés sine qua non előfel- tétele. Nem beszélve a közlekedéspolitikához fűződő hatalmas kulturális és szociális érdekekről. Önként értetődőleg a gazdasági életet közlekedésről érinti, hogy az egyes közlekedési eszközök a maguk tevékenységét mi- lyen gazdasági és jogi feltételek mellett bonyolítják le. Megköveteli ez mindazoknak a tényállásoknak az ismeretét, amelyeket egybefoglal- hatunk a fuvardíj szabások alapelveinek ismeretében. Nagy és hatalmas anyag mindez, amely kellő tudást és ismeretet tételoz fel. Ebből a min- tevékenységből mindenkinek és így a közigazgatásnak szintén ki kell vennie a részét. Érvek ezek, amelyek megvilágítják a közlekedéspolitiká- nak külön tantárgyként való bekapcsolását a Kárnak úgy az egyik, mint a másik osztályának a tantervébe.

Most kéto olyan gazdasági körrel lesz szó amelyek közül az egyik a Kar közigazdasági és Kereskedelmi Osztályának, a másik a Közigaz- gatási Osztálynak a tantervében szerepel. Az első a "Biztosításügy". Gazdasági tevékenység ez, mely két hatalmas területre tagolódik. Az egyik a magángazdaság körében játszódik le, a másik , amely horderőben állandóan növekvőben van, mint a szociális gondolatnak mind érdeklege- sebb kikristályosodása jelenik meg és ez a szociális biztosítás. Az állam cselekvőerejének, a szociális biztosítás egyik legszebb bizonyi- téke. A szociális biztosítás ugyanakkor kellően képzett és lélekkel dol- gozó gárdát kíván meg. A mi szociális biztosításunk bármely vonatkozás-

ban felveszi a versenyt a nyugati kulturállamok hasonló munkakörével, a magánbiztosításban eléggé a kezdet kezdetén vagyunk. A biztosítási hajlam népünkben eléggé kezdetleges, amit kilobbantani sok fáradságos munkát kíván. Eredményes ez a fáradozás akkor lesz, ha a másik oldalon a magánbiztosítás a maga szervezetében és célkitűzéseiben üzem és üzletvitelében a közérdek jobb mérlegelésében hozzá tud járulni a biztosítási kedv továbbterjesztéséhez. Indokolt tehát, hogy az ifjúság már az egyetem padjain megismerkedjék a biztosítást meghatározó nagy gazdasági, szociális ~~ánnonmetnikumim~~ sőt etikai kultúrelvekkel. Viszont annál az egyetemes érdeknél fogva, amely ezekhez a magánbiztosítási ágakhoz fűződik, az állam sem lehet tétlen és közömbös ezzel a tevékenységével szemben. Ezt juttatja kifejezésre az államfelügyelet, ami mindinkább kiépülőben van. Vannak azonkívül ezen a téren is oly biztosítási ágak, amelyekben az állam mind több részt köt le a maga részére. Sőt a jövő iránya azt engedély sejtetni, hogy hatalmas biztosítási ágak lassan kizárólagos államfeladattá lesznek. A szociális és magánbiztosítás, azonkívül mind szorosabb összefüggésbe kerülnek a tőkeképződéssel és ennek útján a hitelélettel, ami messzemenően kihat a gazdasági élet egyéb tényeire. Biztosítási ügyünknek az utolsó években bekövetkezett egyes eseményei szintén bebizonyították, hogy elmélyedő tudás elengedhetetlen ennek a hatalmas feladatkörnek az ellátására. megvannak az indokok ennél fogva, amelyek szükségszerűvé tették a biztosításügynek tudományos és gyakorlati beiktatását egybekapcsolva a biztosítási technikával a tantervbe. Lehet komolyan gondolkozni afelett, hogy nem volna-e megokadatulva ennek az ismeretkörnek a Közigazgatási Osztály tantervébe való bekapcsolása is.

A Közigazgatási Osztály jónak vélte a pénzügyi politikát a különálló tantárgyak sorába besorolni. A pénzügytan mellett ez bizonyos többletként jelentkezik. Azonban az állam pénzügyi tevékenysége túlmeleg már azon a körön, amit a pénzügytan megszokott kereteiben felölel. A pénzügytan, mint elméleti tárgy bírálható el, amely tájékoz-

tat az állami bevételek és kiadások fajairól és nemeiről, ezek alapvető elveiről, valamint ugyanezen módon a kiadásokról Ezen kereten belül foglalkozik a költségvetés és az államhitel alaptényeivel. A pénzügyi politika ezzel, szemben továbbkutatja az állam és a gazdasági élet között adódó összefüggéseket. Átfogó alapon teszi megvizsgálás tárgyává az állam gazdálkodását és az adópolitikát, a gazdasági és szociális élet felé való kihatásaiban. Különös figyelemmel a termelésre és a fogyasztásra. Figyelembe kell venni, hogy az állam mind több feladatot von magához, illetve a viszonyok nem egyszer rákényszerítik ezek átvállalására. Az állami beruházások ez oknál fogva a pénzügyi politikának tengelyévé lesznek. Elméletek születnek meg, amelyek a beruházásoknak " sui generis " feladatkörként való kezelését hirdetik és pedig a gazdasági élet szélsőséges kilengéseinek kiküszöbölése, tehát a konjunkturának legalább is relativ állandósítása érdekében. Az állam a maga tevékenységében aktíve szól bele ezenkívül a tőkeképződésbe és a felhalmozott tőkék felhasználásába is. Hozzá kell tennünk még, hogy a pénz és hitelnacionalizmus utvonalaiba kerül az élet, ami pénzügyi politikában az állam újabb tevékenységi köreit jelenti. Beszédes tények ezek, amelyek megmagyarázzák, hogy érdemes és szükséges a pénzügyi politikát külön tudományos kutatás tárgyává tenni.

Logikailag talán legbensőbbben a Kar mindkét osztályának tervébe beiktetott pénz- és hitelpolitikáról kellett volna megemlékezni. Alap ez, amely előfeltétele a gazdaságpolitika minden területének. Fontossága akkor domborodik ki, ha a gazdaságpolitika többi szelvényeiről már tudjuk, hogy a pénz- és hitelélet problémái már döntőek a többi összes kérdések sorsára. A pénz körül teljes a forradalom, ami átvetítődik egész erejével a hiteléletre. Pénzrendszerek, amelyek megdönthetetleneknek hittünk bizonyultak, megrendültek. Új elvek kezdenek utat vágni maguknak. A jövő fogja megmutatni, mi belőlük az időálló, mi a kényszerhelyzet parancsolta szükségesség és mi az egysze-

rú kísérletezés. A hitelélet ugyancsak új vágányok felé terelődik. Átfogó gondolat egyáltalán a pénz- és hitelélet napjainkban nacionalizusa. A fogalmak és új irányok alapelveinek tisztázása, kellő kritikával való kísérése, a jövőre várható hatások megítélése mellett meg kell ismerni a pénz- és hitelélet gyakorlati problémáit és ezek összefonódását a gazdasági tevékenység valamennyi mozzányával. Bárhová helyezze a sors az egyetemről elkerült ifjúságot, a gazdasági életbe, avagy a közigazgatásba, a pénz- és hitelméletnek valamint a pénz és hitelpolitikának a gyakorlati élet szempontjából fontosabb alapelveinek és tényeinek ismerete hatalmas fegyvertárc lesz részére a hivatása eredményességében.

A Kar közigazgatási és kereskedelmi Osztálya tényleg körében részletesen tárgyaltak egyrészt azokat a természettudományi ismereteket, másrészt, azokat a termelés egyes konkrét tényeivel foglalkozó tárgyköröket, amelyek a gazdasági kiképzés, jobban mondva, a helyes gazdasági érzék és gondolatok gondolkodás kifejlesztésére elengedhetetlenek. A közigazgatás, bár szűkebb értelemben szintén nem lehet ily alapvető ismeretek hijjával. Mint külön előadások szerepelnek azért a "Kereskedelmi alapismeretek" "A mezőgazdasági ismeretek" "A gazdasági geologia" végül "A technologia". Alá kell huznunk, hogy nem encyklopaedikus ismeretszerzésről van szó, ami tökéletesen célt-tévesztett lenne. Encyklopaedikus alapon való képzés ezekben az ismeretkörökben arra volna egyedül alkalmas, hogy az ifju egyekét tökéletesen megzavarja. A siker eredménye kizáróan a sikertelenség lenne. Oly általános és alapvető ismeretek elsajátításáról van szó, amelyek nélkül a közigazgatás tanácstalanul áll, avagy a tudatlanság fölényével az élet jelenségei előtt. Példaként a mezőgazdasági ismereteket vesszük, amelyek alapos elsajátítása óvak fáradtságos munkáját kívánja meg, amit a Mezőgazdasági Kar, avagy az egyetemen kívül álló, ily célú fő- és szakiskolák hivatása. Viszont, lehetetlen, hogy a közigazgatás ne legyen tisztában nagy általánosságban a talajműveléssel, a jó talajművelés döntő felté-

teleivel, az egyes termények és talajviszonyok összefüggéseivel, a növénytermelés és állattenyésztés nemzetpolitikai jelentőségével, irányával és célkitűzéseivel, a termelés általános elveivel, a technikának a mezőgazdaságba való bekapcsolódásával, a munkának a szerepével, a mennyiségi és minőségi növénytermelés és állattenyésztés ~~minim~~ alapfeltételeivel, az értékesítés adottságaival és így tovább. Viszont el kell ismerni, hogy ~~min~~ az encyklopaedikus oktatás veszélyének elkerülése és ezzel szemben a mellőzhetetlen ismeretkörök megjelölése nem könnyű dolog. Ismeretkörökkel állunk szemben, amelyeknél elengedhetetlen feltétel az anyag systematikus ~~minim~~ meghatározása és ezen belül az alapelvek kijelölése. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöki Karain jól bevált szokás volt az, hogy minden tanszak syllabust adott a tananyagról, ami kötötte is a tanárt annak előadásában. Nem ártott ez semmit a tanszabadság elvének, viszont azáltal, hogy a tanár kötelezve volt a teljes anyag előadására, sokkal több tartalmat vitt bele az oktatásba. Ha a mi mérnökeink annyira helytállnak itthon és külföldön, el lehet mondani, hogy ebben ennek az oktatásmódnak nagy része van. Nem ártana az egyetemi oktatás minden ágazatában ezt a rendszert, amiben sok az önfegyelmelés, bevezetni. Az egyetemi képzésnek nagykimélyítése volna és a tanszabadság elve nem volna megsértve, mert végeredményben az illetékes tanár az anyagot a maga felfogásának és meggyőződésének híven adná elő. Olyan tantárgynál azonban, mint aminőket itt előzetesen felsoroltunk, vallom, hogy egyenesen kötelesség az előadás anyagát előírni, mert különben oly területekre tévedhetünk, amelyek az oktatás és képzés szempontjából tönkreteszhetik a kívánt eredményt.

~~Amikor~~

Amikor a feladatoknak szinte beláthatatlan láncolata szakad rá az államra, nem közönséges feladat a közületi gazdaságvitel és ennek ellenőrzése. Van abban sok igazság, hogy a tudomány az intézkedő és a számviteli funkciókat egyenértékűeknek minősíti.

A helyes alapokon megszerkesztett gazdálkodási terv , a kivitelnek hatékony ellenőrzése, az állam és minden közület munkásságának alappillérei. Az ezt célzó anyaggal tisztában kell lenni az intézkedő és számviteli igazgatásnak, amely az ellenőrző közeg egyúttal, egyformán kötelessége. A számvitelnek, mint önálló tantárgynak megvan tehát az indoka. Továbbmenőleg a közületek erősen telítődnek kimondott gazdasági tevékenységgel. A közigazgatásnak az üzemi gazdálkodás mindinkább kiterebélyesedő ágazata. A feladatkört a technikai részben természetesen szakemberek látják el. Száz és száz kérdés merül fel viszont , amelyben a közigazgatásnak állást kell foglalni, hogy kellőleg tudjon intézkedni. Kellő ismeretek hiányában ezt a munkát vagy nem volna képes ellátni, avagy teljesen felületesen látná el, ennek a hiánynak a pótlását célozza a máhri "Mérleptannak" felvétele a tantervbe.

Most áttérünk néhány oly tudományágra, amelyek ismeretanyagukkal átszövik az összes életfolyamatokat. Tudományágak ezek, amelyek az életjelenségek kellő megítélésére, a szerzett tapasztalatoknak okos leszűrésére és érvényesítésére , helyes életelveknek és életirányoknak kiformalására képesítenek. A Közgazdaságtudományi Kar jellegének felel meg e szempontból a statisztikának mindkét osztályon való előadása. Kornak vagyunk gyermekei, amelyről el lehet mondani, hogy számokban él és gondolkodik. A statisztika régen megszűnt az életjelenségek egyszerű statikai lerögzítője lenni. A statisztikai adatokban bennük van és él az élet teljes mozgásában. Oly bonyolult lett minden tevékenység, hogy az élet számszerű megismerése a helyes cselekvésnek ismérve. A statisztika igen gyakran megtanít minden másnál jobban a múlton át a jelen megértésére és így a jövő kidolgozására. A statisztika ez oknál fogva páratlan fegyvertárs épügy a gazdasági, a szociális és kulturális életben, valamint az e feladatokban közreműködő közigazgatásban. Kifinomuló módszerei elősegítik a tisztánlátás s a velejáró helyes értékitéletképzést, ami a nemzet nagy érdekeit szolgáló reális tevékenységnek alapforrása. Kérem

Közéletünknek rendkívül nagy fogyatékosága egészen felületes filozofiai gondolkodásunk, avagy még inkább ennek teljes hiánya. Ebből ered, hogy mind n áramlat hamarosan hatalmába keríti a lelkeket. Bármily különösen hangzik a népek meghatározott bölcséleti gondolkodás alapján lettek nagyokká és hatalmasokká. A nemzeti érzés is akkor nyugszik szilárd alapokon, ha átgondolt filozofiai elveken épült fel. Gazdasági tevékenység és közigazgatás egyáltalán nem mondhatnak le a filozofiai elmélyedésről. Ebből kiindulva hamar sorakozik fel a filozofia, mint rendes tudomány szak a két osztály tantervében. Elhibázott volna a bölcséletnek összes tantételeit magábaegyesítő ~~minden~~ filozofiai kiképzésre gondolni. A cél világos és pedig nem más, mint megismertetni az ifju lelkeket a bölcséleti rendszerek történelmi fejlődésével, vezérelve vel, és az élet alakulásában megnyilvánuló hatásaival megtanítja ez őket kiértékelni a történelem és az élet nagy mozgató erőit és rávezeti az ifjúságot a helyes gondolkodásra, valamint mindezek alapján a történelmen felépülő, a nemzet sajátos lelkéből fakadó, de a ~~ma~~ kor követeléseit felölelő világszemléletre és ami a legfőbb, helytálló ~~és~~ elekvésre.

Állam és nemzetélet a kikristályosodott örök történelem. Az államszervezetben az képes jól működni, aki a történelmi összefüggések birtokában van. A múltból sarjadzik ki a jelen, és a kettő együttesen vájja a jövőnek a medrét. A történelem tanít és nevel, irányt szab és felülmulthatatlan érték a nemzetörök kihámozásában, valamint cselekvőképessége hatóerejének fokozásában. Ezért helyez a Kar Közigazgatási Osztálya súlyt arra, hogy a közigazgatási teendők ellátására hivatott nemzedékek egyetemes történelmi tudással induljanak az életbe. A feladat teljesítése "A legújabb kor története" című tantárgyra vár. Bátran lehetne afőlött gondolkodni, hogy a többi korok leszűrt tanulságai ne mellőzessenek. Indokolt volna ez a jelen időkben, amikor az idők változásának alávetve sok oly gondolat és eszme került felszínre, amelyek a középkornak, sőt az ókornak voltak iránytadó hatóerői. Akadály nincsen abban, hogy a kollegium ebben az értelemben alakíttassék át. Az óraszám megadja

a módot ennek az anyagnak a szerves bekapcsolására. Mérlecelni lehetne aut is, hogy az egyetemes történelem ne kapcsoltsák-e bele a Közgazdasági és Kereskedelmi Kar tantervébe. Az itt magzattelkem végzettek-ből számottevő lesz az a réteg, amely az élet folyamán oly működést fog kifejteni, amely az általános történelmi tudásnak nem lehet híjjával.

Hasonló egyetemi elgondolásból kiindulva vélte a Közigazgatási Osztály célszerűnek a szociologia felvételét a tantervbe. A szociologia, mint önálló tudomány nem tekint vissza nagy múltra, amikor azonban a társadalom és állam a történelemben talán alig ismert átalakulásban van, hiba volna tudomást nem szereznit azokról az alapelemokről, amelyekből a társadalom és az állam összetevődik. A szociologia feladata szinte elvontan mégis azon van, hogy az élet való tényeire irányított figyelemmel ezen alapelemek lényegét és kihatásait, valamint a köztük fennálló összefüggéseket kutassa. Szociologia áttekinthetőbbé és könnyebben megérthetővé teszi az állam és társadalom szervezetét és szerkezetét, valamint a mindkettőnek kialakulására ható erőket és fejlődést befolyásoló tényezőket. A szociológiának megvan az a további kedvező hatása, hogy gondolatokat ébreszt valamint az állam és társadalom benső összefüggéseinek feltárásával megvilágítja gyakran a helyes fejlődés irányelveit. A szociologia hatást és eredményt azonban akkor ér el, ha megmarad ezeken a határokon belül, mert különben mukásságát nem eredmény, hanem zürzavar fogja kísérni. Itt is olyan tantárggyal állunk szemben, ahol szintén megfontolandó lenne a tananyagot megrögzítő syllabus.

Essék néhány szó a matematikáról is, amely mindkét osztályon rendszeres előadások tárgyát fogja képezni. Senki sem gondol arra, hogy elvont felsőmatematikai ismeretekkel terhelik meg a hallgatóságot. A tudományoknak hosszú sorozata azonban az, ahová a matematika, mint nélkülözhetetlen segédtudomány vonult be. Említsük meg a statisztikát, a közgazdaságtant, a biztosításügyet és még sok ily tudományszakot lehet-

ne felsorolni. A gyakorlati élet nem mellőzhet finomultabb matematikai módszereket, amelyekkel a munkásságát eredményesebbé tudja tenni. A matematikát nem kell emellett lebecsülni, abból a szempontból sem, hogy most már párosulva a filozofiával és történelemmel, megtanít logikusan gondolkodni. Azonban leszögezzük, hogy itt feltétlenül mellőzhetetlen alapismeretek megszerzéséről van szó és épp ezért nagyon gondosan kell összeállítani azt az anyagot, amely sikerre vezethet.

Az egyetemi oktatás fejlődésének hatalmas mozzanata az, hogy módot ad arra, hogy az ifjuság az egyetem falain belül kísérelje meg akár az elmélet, akár a gyakorlati élet szempontjából egyes kérdéseknek tudományos megvizsgálását és feldolgozását. Ez a tény adja meg a szemináriumok tartalmát és ez indokolja meg, hogy a szemináriumi munka oly szervezen kifejezésre jut mindkét osztály tantervében. Az elgondolás az, hogy ne kerüljön ki senki a fakultásról, aki szemináriumi munkát nem végzett. Oly tárgyaknál, amelyek egész jellegükben a gyakorlati élet megnyilvánulásai, a gyakorlatok vannak beiktatva, hogy a tudást mélyítsék. Szerencsés gondolat az, hogy a Közigazgatási Osztályban ott szerepelnek a tantervben az állami, a vármegyei, városi és községi praktikumok. Kap ezúton a hallgatóság izelítőt a való életből, ami nagyon megkönnyitené a könnyebbennémbáztatás könnyedébb és biztosabb bekapcsolódást részére a közigazgatás annyira bonyolult és szövevényes életrendjébe.

Alóttünk a Közgazdaságtudományi Kar a maga egészében. Vezérfonálként vonul rajta végig az elmélet és gyakorlat, a különböző tudomány-
szakok összhangja és szoros egybeolvadása. Könnyen megérthetővé lesznek ennek kapcsán azok a módosítások, amelyek tervbevételek. A minél organikusabb oktatás érdekében szükségessé vált mindenekelőtt egyes tárgyaknak ~~mellőzése~~ mellőzése és újaknak a bekapcsolása. Volt még egy elvi szempont, amit úgy ezzel, miként az óraszámokkal és általában az egész tantervvel és vizsgarenddel kapcsolatban követett a Kar és ez: az ifjuságnak lehető tehermentesítése. Kérdés ez, amely súlyosan neheze-

dik rá közoktatásunk minden ágazatára. Megszédít bennünket a túlzott anyagösszehordás, aminek eredménye, hogy közömbösen megyünk el az élet tényei mellett és nem tudjuk élesen kidomborítani a gyermek és ifjú lelkekben a sajátos magyar gondolat követeléseit. A nevelés ennek következtében másodrendű lesz. Az oktatásban az anyag győz a lélek felett. A lélek nélkül felhalmozott anyag viszont teherré válik, amely rázúdítja az ifjúságra egész életepályáján káros hatásait.

A Közgazdaságtudományi Kar a fentebb vázolt elveknek figyelembevételével tantervében az összes ismeretköröket úgy határozza meg, hogy a sajátos magyar életviszonyok és célkitűzések kikristályosodjanak. Ami a kihagyott tantárgyakat illeti ezek a közgazdasági szakon a következők: 1. Folyószámlák gyakorlatokkal, 2. Szállításügy 3. Gazdasági üzemi statisztika, 4. Mezőgazdaságtan, 5. Energia-gazdálkodás termelés és elosztás, 6. Belkereskedelmi politika, 7. Fizika, 8. Mérlegelemzés és revízió. A Közigazgatási Osztály a következő tantárgyak kihagyását tervezi: 1. Mezőgazdasági üzemtan, 2. Vízépítési encyklopaedia, 3. Szövetkezeti politika, 4. Közszolgálati jog, 5. Községi háztartás, 6. Energiatermelés és elosztás. Ezenkívül két óra volt két féléven át ajánlott tárgyak felvételére beiktatva, ami ezuttal elmarad.

A két osztály tantervéből kikapcsolt tantárgyakat illetően meg kell jegyezni, hogy egy-kettő van csak olyan, amelyeknek tananyaga tényleg teljesen kikapcsolódik az előadások köréből. Példaként ilyennek lehetne említeni a fizikát, a vízépítési encyklopaediát, stb. A legtöbb kihagyott tantárgy anyaga beidegződik azonban azoknak az alapvető tantárgyaknak a tananyagába, amelyhez tartozik. A folyószámlák, a mérlegelemzés és revízió organikus részét képezik a "Mérlegtan" nak, s "Számvitel"-nek. Semmi indok nincs ezeknek külön anyagként külön való kezelésére. A szállításügy a közlekedéspolitikában és a fuvarozásim jogban kell, hogy rendszeres előadás tárgyát képezze. A belkereskedelmi politika egységesen összefürt a

a kereskedelempolitikával. Ott van a helye, hogy szervesen adassék elő. A gazdasági üzemi statisztika a gazdasági statisztikának egyik legérde-
degebb fejezete, mód van arra, hogy a szükséges adatok birtokába jusson
a hallgatóság. Az energiatermelés és elosztás eddig mindkét osztályon
külön tantárgyat képezett. Mind a két tanterv mellőzi ezt a jövőben. A
Karnak ez az állásfoglalása logikus. Az energiatermelés és elosztás két
nagy területre oszlik. Az első a technikai és az üzemi rész. Ahhoz,
hogy ezt valaki elsajátítsa a Műegyetem műszaki karának
évekre terjedő hallgatása szükséges. Odavetett gondolatok ebben a tekin-
tetben csak zavart kelthetnek. Ami most már akár a gazdasági életben,
akár a közigazgatásban a kimondott technikai feladatkörön túl szereplő
energiagazdálkodást illeti, ez az energiapolitika körébe tartozik. Ennek
a résznek az előadása pedig azoknak a tudományköröknek a hivatása, ame-
lyek az energiaforrásokat a gazdasági tevékenység mozgató erőiként tár-
gyalják. Agrárpolitikát, közlekedéspolitikát, de főként iparpolitikát
ugy előadni nem lehet, hogy ne a legbehatóbban foglalkozzék az ember az
energiagazdálkodás alapvető tényeivel, elveivel, azoknak nemzet- és gamma
gazdaságpolitikai célkitűzéseivel, jogi viszonyaival és szociális kihatá-
saival. A mezőgazdasági és ipari közigazgatási jog ezen túlmenőleg kell,
hogy foglalkozzék mindazokkal a jogi tényekkel és szabályozásokkal, amelyek
az energiatermelés és elosztás körébe tartoznak. Természetesen nem
jelenti ez azt, hogy az energiapolitika ne szerepeljen, mint olyan tudomá-
nykör a Karnak tanítási rendjében, amelyet azok hallgatnak, akik jobban
el akarnak mélyülni ezekben a kérdésekben és több szakismeretet óhajtanak
elérni.

Ami a mezőgazdaságtant illeti ennek helyébe a mezőgazdasági Üzemtan
lép, ami jelezni akarja, hogy nem mindent felölelő encyklopaedikus ismer-
retterjesztésről van szó, hanem arról az elhatárolt területről, amely
elengedhetetlen a mezőgazdasági termelés nagy irányelveinek a megismeré-
sére. Logikusabban jut ez kifejezésre a Közigazgatási Osztály tantervében,

elérni. Azaz az egyetemi oktatás ne markoljon tulsokat, mert akkor kevés is üres illuzióvá lesz. Mindez annyit jelent, hogy a rendes tanterven tulmenőleg kiméljük az ifjuságot. Ne kényszerítsük őt ajánlott tárgyak formájában sem, amiben már van elkötelezés, mindenféle studiumok beállítással oly tanulmányi rendre, amely tulterheli. Rostáljuk meg tehát ezeket az ismeretköröket a rendes tanterven tulmenőleg. Vannak olyanok emelyek ajánlatosak, hogy az ifjuság részéről felkaroltassanak. Bizzuk azonban rájuk, hogy ezekből melyek iránt éreznek szellemi és lelki adottságot. Vezérelv legyen, hogy az így bekapcsolt tárgyak ne emeljék fel az óraszámot hetenként harmincnál többre. Még mindig akadnak ezenkívül egyes foglalkoztatások, amelyek az ifjuság ~~időjének~~ idejének nagy részét betöltik. Ilyen például a katonai és nemzetvédelmi képzés. Ne áltassuk magunkat hogy 35-40 órás és ennél hosszabb tanulmányi idővel igazi nemzetnevelést el tudjunk érni. Ne felejtjük el, hogy az egyetem tanítási módszerével és rendszerével, amely a szakadatlan előadásban éli ki magát, önmagában idegfeszítő munkát ró az ifjuságra. Lehetetlen a végletekig visszaélni a figyelemmel is. Meg lehet tenni, de egyedül a nevelés és oktatás kárára. A tulatomizált tanítás és az ehhez nem kapcsolódó tulméretezett tanulás nem vezethet a megkívánt sikerre. Cél legyen a feltétlenül szükséges tudással ellátni az ifjuságot, de azután ebben alaposan felkészült legyen, mert ez edzi meg a hivatása maradékmentes teljesítésében. Korban élünk és oly életviszonyok közé jutottunk, amikor nem fél- és negyed, hanem egész emberekre van szükség. Ezt azonban kizáróan okosan és józanul megfontolt határok közé szorított tanulmányi renddel érhetjük el. Ez azonban még egy további követelményt ír elő. A tanterv úgy állíttassék össze, hogy az ifjuságnak legyen feltétlenül az ön- és továbbképzésre fordítható szabad ideje. Olyan tanterv, amely közbenes órákihagyásokkal tesz szabadabbá időt, többet árt, mint használ. Szinte ráneveli az ifjuságot a haszontalan időfecsérlésre. Leghelyesebb evégből, amennyire csak lehetséges a délutánokat a végből egészen vagy részben mentesíteni.

Ezzel áttérünk a vizsgarendre: a Kar két osztálya ebből a szempontból külön bírálendő el. A Közigazgatási Osztály teljes reformmal lép fel, aminek az a kulcsa, hogy a doktorátus a múlt tapasztalatai leszűrve szervesen illeszti bele a vizsgarendbe. A Közigazgatási és Kereskedelmi Osztály még nem tudott végleges álláspontra jutni a doktorátus újraszabályozása kérdésében. Ennek következtében itt a vizsgarend a régi maradt.

A célkitűzést, amit a Kar a vizsgarend reformjában el akart érni, élesen juttatja kifejezésre a Közigazgatási Osztály tervbevett új vizsgarendje. El lehet mondani, hogy oly vizsgarendet igyekeznek megteremteni, amely a tantervnek nemcsak logikus folyamánya, hanem ezzel együtt valósággá teszi a megorganizált, tehát egyedül helyes tanulási szabadságot. Kihat ez természetesen a tanszabadság elvére is. Az oktatás ügyének nem árt az, amit ma általános törekvésnek lehet minősíteni, az egyetemi oktatás körében, hogy kötött tantervvel dolgozik. Megvan ennek a rendszernek az a kedvező hatása, hogy ily tanterven belül az anyag is körül van írva, amit a tanterven keresztül az oktatás és nevelés fel akar ölelni. A kötött tantervnek megvannak továbbmenőleg azok az előnyei, hogy odakényszerül az ember, hogy ne forgácsolja szét egyes területekre az előadás anyagát, hanem azt lehetőleg a maga szerves egységében ölelje fel. Ezen belül mód van a leghabzóban érvényesíteni felfogást és elveket, lehet behatóbban foglalkozni egyes fejezetekkel és érdemlegesebben behatólni egyes kérdések megtárgyalásába és megvitatásába. A kötött tanterv természetesen a hallgatóságot is hozzáörzíti az egyes tantárgyaknak az előirt időben és sorrendben való hallgatására. Eltérni lehet, de igen szűk határok között. Annál kevésbé, mert a Kar vizsgarendje is úgy épül fel, hogy büntetés jár azért, ha valaki az előirt vizsgáknak a meghatározott időben és sorrendben nem tett eleget. Helyes alapelv ez, mert az ifjúságot, a felelősség és kötelességérzettel való hallgatásra és tanulásra ösztönzi.

Vezérelv továbbá, hogy a Kar súlyt helyez arra, hogy a tanterven belül felsorakoztatott tárgyak anyagáról a hallgatóság valamely vizsgaformában köteles számot adni. Ez a számotadás nem oly szigorú, mint amilyen az például a József Nádor Műegyetem műszaki karain. Ugyanis itt szabály, hogy bármilyen más vizsgát tesz a hallgató, a colloquiumot el nem kerülí. A colloquiumnak megvan az a nagy ereje, hogy állandó szorgalomra serkenti az ifjúságot. Mégis a Kar általában azt az elvi álláspontot foglalja el, hogy a colloquiummal ott él, ahol más vizsga~~l~~ letételére nem kötelezett a hallgató. A lényeg az, hogy ne legyen egy tárgy sem, amely úgy legyen hallgatható, hogy számadásra ne kényszerülne az ifjúság. A Karnek a meggyőződése az, hogy a vizsga nélkül való tárgyhallgatás még nem is formai, hanem üres dolog, amelynek egész problémája kimerül a félév elején és végén való leckekönyvtámasztásban.

A Közigazgatási Osztály a maga vizsgarendjét a következőkben három fokozatban építi fel: Elsősorban vannak kötelező colloquiumok, áll ez oly tudományterületekre, amelyekből sem szigorlatot, sem doktori szigorlatot nem tesz a hallgatóság. Ennek következtében a Közigazgatási Osztályon a kötelező colloquiumok száma 28-ról a nyolc félév alatt 11-re csökkent. Nem lehet tagadni, hogy ez komoly tehermentesítés. Vigyázzon az osztály arra is, hogy a kötelező colloquiumok mely időpontban tétessenek le. Általában a kötelező colloquiumok az első tanévet kivéve az első félév végén az vannak, a második félévben pedig nincs kötelező colloquium. Ez a beosztás azért szükséges és célszerű, hogy a hallgató a páros, azaz nyári félév végére elért szigorlat letételéhez a kötelező colloquium mellett ne legyen akadályosva. Ezt a célt szolgálja az a rendelkezés is, hogy az első tanévben, ahol nem volt elkerülhető, hogy a második félév végén ne legyen colloquium, a kötelezettségnek június hónapban megfelelni akaró hallgató kedvezményben részesül, azaz a június havi colloquiumokra ugyanez év szeptemberében teheti le díjtalanul.

Új szabályozás alá vette az Osztály a szigorlatokat is. Az eddigi szabályzat egy előszigorlatot és három szigorlatot írt elő. E helyett a

jövőben három előszigorlat lesz és pedig az I. a II. és a III. tanévek végén. Az eltéréseket az egyes szigorlatok tekintetében a régi és az új terv szerint külön összeállítás ismerteti részletesen. Miután az Osztály rendszeres doktorátust óhajt megvalósítani, természetesen ezeknek a szigorlatoknak a letétele a múlttól eltérően csak végbizonyítvány elnyerésére jnám jogosít.

Messzemenő reformot valósít meg a Közigazgatási Osztály a doktorátusnak a jövőben való megszerzése terén. Három szigorlatot ír elő és pedig a Kar oktatási körének megfelelő célkitűzéssel. Az első szigorlat a gazdasági, a második a szakigazgatási és a harmadik a politikai tárgyakat öleli fel. Ehhez képest történik a szigorlatok elnevezése is. Az Osztály, amikor az új doktorátusi szigorlati rendet bevezeti, az a belátás vezeti, hogy annak az ifjuságnak, amely ez alapon akar elhelyezkedni az életben, számot kell adnia minden alapvető tárgyban való teljes felkészültségéről. Összhangban van ez a szabályozás azzal a ténnyel is, hogy a jogi oktatás reformja következtében a jogi karon is a jövőben megszűnnek az államtudományi és jogtudományi államvizsgák és egyedül a doktorátus lesz felruházva a képesítés erejével. A Közigazgatáson is a három szigorlat kiállása és a doktori vizsga elfogadása után fogják a Közigazgatási Osztály végzett növendékeit a Közgazdasági tudományok doktorává avatni. E tanuémányi rend tehát kiküszöböli a végbizonyítvány és a doktori magán vizsga között ezideig kötelező közigazdaságtudományi oklevelet.

Ami a Közgazdasági És Kereskedelmi Osztályt illeti, amint már említettük, a vizsgarendjében lényegesebb változás alig van. Ha van itt-ott módosítás, a törekvés az volt, hogy a félévvégi colloquiumoknál mutatkozó eddigi túlterhelés csökkentessék, és a colloquiumi kötelezettség is csökkentessék az egyes félévek ~~között~~ között arányosítottassék. Ami a szigorlatokat illeti, az Osztály az előszigorlat tárgyait változatlanul hagyja. Ugyancsak változatlanul maradt az I./keres-

kedelemtudományi szigorlat/ is, azzal a szükítéssel, hogy a kereskedelmi és váltó jog önmagában és nem a magánjoggal képez egy tárgyat. Ezt azért véli célszerűnek az osztály, mert a Közgazdasági és Kereskedelmi Osztályon a hangsúly a kereskedelmi és váltó jogon van és a készülés is eredményesebb lehet, mivel az e szigorlati tárgy alapját képező magánjogot a jelölt az első év folyamán hallgatja és az első év végén az előhaladását colloquiummal igazolja. A második szigorlat ugyancsak változatlan. A harmadiknál is csak az a változás van, hogy az üzemgazdaságtan mellől elmarad a mérlegeelemzés és revízió, mert a számvitel I. az első év végén ugyanis kötelező colloquium, maga a számvitel pedig az első szigorlat írásbeli része.

A colloquiumnál új kötelezettség, hogy két féléves tárgyből félélévenként kell a colloquiumot igazolni. Az Osztály azért teszi ezt, mert azon a nézetem van, hogy a számonkérés így eredményesebb lehet. Hogy ezt a célját elérje, az Osztály a tervben olyan rendelkezést vesz fel, hogy aki két féléves anyagból egyszerre akar colloquálni, colloquiumi díjat tartozik fizetni. Kétségtelen, hogy a hallgatóságot rá kell szorítani a szorgalmas munkára, azonban meggondolandó, hogy helyes-e egész éves tárgyből félélévenként colloquiumot kívánni. Sok ellenmondás is szüri lehet ebből. Mi történik, ha az első félévben sikeresen vizsgázik a jelölt és a második félévben kevés sikerrel, vagy sikertelenül. Lehetetlen azt is elképzelni egész éves tárgynál, hogy a második féléves anyagát el lehessen kapcsolni az első félévtől. Sok egyéb anomáliát is lehetne még felsorakoztatni. Mindenre való tekintettel, bármennyire fenn kell állania a törekvésnek, hogy a hallgatóság szorgalomra buzdítassék, nézetünk szerint egész éves tárgyaknál colloquiumnak egyedül az év végén van jogosultsága és helye.

Ami a szigorlatokat illeti, a vizsgarend ebben a tekintetben a régi maradt. A terv mindössze arról gondoskodik, hogy a colloquiumi kötelezettség lehetőleg ne hátráltassa a hallgatót a szigorlati kötele-